

Radak's Theology of Creation

Time and the Creation of Matter

ראב"ע א,א: בראשית – חכמים אמרו שהבי"ת...כבי"ת "בראשונה"...ואילו היה טעמו כן היה הבי"ת קמוץ...

רד"ק א,א: מלת "בראשית" איננה סמוכה כמו "בראשית ממלכת יהויקים"...רוצה לומר: כשברא אלקים את העולם בראשונה ברא השמים והארץ. ומילת בראשית היא להרחבת הלשון, כי לא יאמר ראשית ואחרית אלא בזמן, והזמן לא היה אלא עם התנועה, והתנועה והזמן היו כאחד, והתנועה היתה במסיבת הגלגלים....

Creation Ex Nihilo and the Reason for Creation

רד"ק א,א: ברא – לשון בריאה נופל פעמים על דבר שאינו של ממש...וכן "ברא אלקים את השמים ואת הארץ" – בראם מלא-דבר. ותכלית בריאתם הוא רצונו, כמו שאמר "ונפשו אֶתָּה ויעש". וכן אמר ישעיה הנביא "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" – אמר: כל העולם הוא הנקרא בשמי שיאמרו שאני בראתיו – רוצה לומר, הוצאתיו מאין ליש; יצרתיו – העמדתיו על צורתו ותכונתו; אף עשיתיו – רוצה לומר, תקנתי פרטיו על פי מה שהם נפרדים זה מזה. ומה שאמר "לכבודי" פירש החכם הגדול הרב רבינו משה ז"ל כמו "לרצוני". ויש לפרשו כמשמעו, כי העולם ומלואו כבוד הא-ל הוא; אמר: "מלא כל הארץ כבודו" כי אין אנו מכירים בו ובכבודו אלא ממעשיו ומנבראיו, והם ידונו עליו.

ויאמר ה' אתה חסת על הקיקיון – ואף על פי שלא חס על הקיקיון אלא מפני צערו, כן האל יתברך חס על נינוה מפני כבודו, כי הנבראים הם כבודו, כמו שכתוב: "מלא כל הארץ כבודו" כל שכן מין האדם, כמו שכתוב: "ולכבודי בראתיו". ואף על פי שפירשנו זה על ישראל, מכל מקום על מין האדם מדבר, כמו שאמר: "יצרתיו אף עשיתיו"; אלא לפי שישראל מכירים בכבוד האל יותר משאר מין האדם, זולתי החכמים שבהם, אמר הפסוק על ישראל.

וירא אלהים – כלל כל אשר עשה עם בריאת האדם לאמר עליהם בכלל כי טוב, כי כלם הנבראים השפלים נשלמו עם בריאת האדם ובלתו לא היה להם שלימות לפיכך אמר מאד; והנה אחר שברא האל את האדם היה כל אשר עשה האל טוב ועמד כל אחד על שלמותו הנאות לו. ואע"פ שנקשר ההעדר והאפיסה עם מציאת העולם הזה השפל הנברא מארבע יסודות הכל טוב כמו שכתב החכם הגדול הרב רבינו משה ז"ל ... ולזה פירש רבי מאיר והנה טוב מאד, טוב מות, וכן מצאנו (בב"ר) בתורתו של רבי מאיר מצאנו כתוב והנה טוב מות ... ואמרו עוד (שם) והנה טוב, זה יצר טוב, מאוד זה יצר הרע, וכי יצר הרע טוב אתמהא? אלא שאילולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה ולא הוליד ולא נשא ונתן, וכן אמר שלמה כי היא קנאת איש מרעהו; רב הונא אמר והנה טוב זה מדת טוב, טוב

מאד, זה מדת יסורין, וכי מדת יסורין טוב מאד אתמהא? אלא שעל ידי יסורין הבריות באים לחיי העולם הבא וכן שלמה אמר ודרך חיים תוכחות מוסר, צא וראה איזהו דרך מביאה את האדם לחיי העולם הבא הוי אומר זה מדת יסורין.

ברכי נפשי -- זה המזמור מספר בו מעשה בראשית, וכי הכל עושה האל יתברך בחכמה לתיקון הבריות, ואמר ברכי נפשי, כי אין בתחתונים מי שידע לברך אלא נפש האדם המשכלת, ואמר גדלת מאד, ממעשיך אנו מבינים ומכירים כי גדלת מאד. **הוד והדר לבשת** -- כשבראת הגלגלים תחילה והם כמו לבוש הדר לך, ומהדרתם יכיר אדם בטבעו עוצם הדרך וכבודך כי רב, כמו הלובש לבוש מלכות שיכיר האדם שאינו יודעו ממלבושו כי הוא מלך.

ואח"כ אמר ברכי נפשי את ה', כי היא העליונה על כל התחתונים, והאדם בשכלו מושל עליהם, וכן אמר (מזמור ח, ז) תמשיליהו במעשה ידיך, והתחתונים אין בהם דעת לברך ולהלל אלא האדם הוא המברך האל עליהם לפי בריאותם ולפי מעשיהם, וכאילו הם מברכים ... לפיכך החל המזמור בברכי נפשי וכלה בברכי נפשי, כי האדם בנפשו העליונה כולל הכל בחכמתו ומבין בעליונים ובתחתונים, ועליה לברך האל יתברך על הכל.

Creation and Change

רד"ק א, ב: ... ומה שלא ברא הארץ בתחילה בתכונה השלמה שהיתה עתידה להיות בה, להורות לבני שכלו שיהיו נמצאים בה המאמינים בחידוש העולם, והם רוב בני אדם, כי מי שברא הטבעים על תכונתם הוא משנה אותם ברצונו, והכל הוא מאתו בכוונה מאתו יתברך ... ואותם שאינם מאמינים בחידוש העולם הם מעט מן המעט; והראות היבשה היא טענה גדולה עליהם, לא ינצלו ממנה אלא בטענה חלושה, כי לפי הטבע ראוי שיהיו המים מכסים הארץ מכל צד כי הארץ כבדה מכלם.

Purpose of Each Created Thing

רמב"ם מו"נ ג, יג: ... ההשקפה הנכונה לדעתי כפי הדעות התורתיות, והוא תואם את ההשקפות העיוניות, הוא שאין לסבור בכל הנמצאים שהם בגלל מציאות האדם, אלא יהיו גם שאר כל הנמצאים מטרה לעצמם לא בגלל דבר אחר, ותבטל גם דרישת התכלית בכל מיני הנמצאים ... כאשר תתבונן באותו הספר המכשיר לכל מוכשר אל האמת, ולפיכך נקרא "תורה", יתבאר לך עניין זה אשר אנו חגים סביבו מתחילת מעשה בראשית עד סופו, והוא שלא ביאר כלל בשום דבר מהן שהוא בגלל דבר אחר, אלא כל פרט ופרט מפרטי העולם אמר שהוא

המציאו ושהייתה מציאותו בהתאם לכוונה. וזהו עניין אמרו "וירא אלקים כי טוב", לפי שכבר ידעת מה שביארנו באומרם דיברה תורה כלשון בני אדם, וה'טוב' אצלנו ביטוי למה שתואם את כוונתנו. ועל הכללות אמר "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד", שנתחדש כל מחדש בהתאם למטרה ולא יחרוג כלל, והוא אומרו 'מאוד', לפי שאפשר שיהיה הדבר טוב ותואם את מטרתנו לשעתו, ואחר כך יכזיב בו כל העניין, לפיכך הודיע כי כל העשויים הללו נעשו בהתאם לכוונתו ורצונו, ולא יחדלו להיות תדירים כפי שהייתה הכוונה בהם. ואל יטען אמרו בכוכבים "להאיר על הארץ ולמשול ביום ובלילה", ותחשוב כי עניינו בגלל שיעשו את זאת, אלא היא הודעה היאך טבעם אשר רצה לברא אותם כך, כלומר: מאירים מנהיגים. כאומרו באדם "ורדו בדגת הים" אשר אין עניינו שהוא נברא בגלל כך, אלא הודעה על טבעו אשר הטביעו יתעלה בו.

רד"ק א, ד: וירא אלקים – ראה בדעתו ובחכמתו כי טוב יהיה האור לנמצאות השפלות ... וכן כל "כי טוב" שנאמר בששת ימי בראשית הוא טוב לנבראים השפלים, כי כל מעשה בראשית הוא טוב, אין בו רע.

רד"ק א, כו: ... ולמעלת האדם ולכבודו בראו באחרונה, להודיע שכל נבראי מטה נבראו בעבורו ושמהו אדון על כולם ... וירדו בדגת הים – להודיע כי כל נבראי מטה לא נבראו אלא בעבור האדם ושיהיה הוא בשבילו מלך ומושל עליהם, שאם לא כן לא יהיה בעולם השפל מי שיכיר מי בראו.

Attainment of Eternal Life

השכל וידוע אותי – פירוש בהשכל אותי וידוע אותי. והשכל הא-ל הוא שישכיל כי הוא אחד קדמון ואינו גוף והוא בורא הכל ומשגיח על הכל ומנהיג כל העולם בחכמתו, עליונים ותחתונים. וידעת הא-ל היא ללכת בדרכיו לעשות **חסד משפט וצדקה**, כי כן עושה אותם הוא... וההולך בדרכיו הוא יודע אותו, כמו שאמר: אביך הלא אכל ושתה ועשה משפט וצדקה - אז טוב לו, כי דן דין עני ואביון - אז טוב לו, הלא הוא הדעת אותי נאם ה', הנה כי מעשה המשפט והצדקה הוא ידיעת הא-ל. ובזה נצולו דניאל וחבריו שגלו בחרבן הארץ עם גלות יהודה, ונצלו מן הקלון והבזיון שהיה מגיע לשאר השבויים, והיו נכבדים וגדולים בארץ גלותם, לפי שהיו צדיקים וחסידים...

משך חסדך ליודעך וצדקתך לישרי לב – ...או יהיה פירוש הפסוק לעולם הבא. וידעך הם החכמים שמתעסקים בתורה ובמצות ובחכמת אלקות לדעת הבורא כפי כחם. וישרי לב הם ההולכים בתם לב וביושר, מתעסקים בתורה ובמצות, אלא שלא הגיעו לחכמת האלקות לדעת הבורא רק מדרך הקבלה. וביקש מהא-ל שימשוך חסדו, שהוא יתרון הטובה, בעולם הבא ליודעך; וצדקתו, היא הטובה הראויה, לישרי לב.

זכרתי בלילה – כשאני מתעורר בלילה משנתי, אני זוכר **שמך** ויחודך ומחשב בו, וידעתי כי שמירת העבירה היא סולם גדול לעלות בו אל ידיעת שמך, לפיכך **ואשמרה תורתך.**

ויצו ה' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכול תאכל. וכיון שנטע העדן ראוי לצוות עליו ולהזהירו כי אין מצוה ואזהרה בשאר בעלי חיים השפלים והנה הוא מוזהר משכלו שיאכל מכל עץ הגן והם מעלות החכמה שהם חלוקים למיניהם כמו עצי הגן והעליון שבהם הוא עץ החיים והוא חכמת האלקות והחכמות הקודמות לה בלמודיהם כסולם לעלות אליה או תאמר כי הם כמבוא לבא אליה כי עץ החיים הוא בתוך הגן ומי שירצה לבוא אל תוך הגן שהוא המקום האמצעי שבו מכל צד לא יבא אליו עד שיעבור על כל עצי הגן הנטועים סביב עץ החיים אשר בתוך הגן ויעבור עליהם שורה אחר שורה עד הגיעו אל המקום האמצעי אשר בגן ואז ימצא עץ החיים ויאכל מפריו וחי לעולם:

ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות. כי השכל האלהי אשר שכל האנושי חלק ממנו מונע ההתעסקות בתאוות כלל שהם מבטלים השכל האנושי והנה הוא מת במות הגוף אם לא תתעסק בו:

ויאמר ה' אלקים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע. ...אמר ממנו כננד המלאכים... ואמר "כאחד" ולא "אחד" מפני החלק העליון שבו לפי שהשכל השופע באדם מן השכל הפועל הדומה לו בקצת [אינו] על דרך השלמות כל זמן שהוא דבק בחומר לפיכך אמר כאחד ממנו. ואמר הנה הוא כאחד ממנו בשכל הנתון בו והנה התיר נפשו לדעת טוב ורע ולרדוף אחר התאוות. **ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים,** כלומר אעפ"י ששלח ידו אל הגופניות שהם עץ הדעת טוב ורע כי כן דרך רוב האדם אע"פ כן נתן לו ידים לשוב ולקחת גם מעץ החיים כמו שלקח מעץ הדעת טוב ורע אולי ישוב אל לבו כי זו הדרך הטובה ויאכל מעץ החיים וחי לעולם אחרי מות הגוף.